Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Helsingissä, 3.10.2019

Paloma Hannonen, suojeluasiantuntija, SLL

Asia: E 30/2019 vp metsäkatotiedonanto

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää ympäristövaliokuntaa lausuntopyynnöstä koskien valtioneuvoston selvitystä komission tiedonannosta EU:n toimien tehostamisesta maailman metsien suojelemiseksi ja ennallistamiseksi[i].

Suomen luonnonsuojeluliiton päähuomiot:

- EU:n tulisi pikaisesti kehittää uutta lainsäädäntöä metsien suojelemiseksi.
- Uuden lainsäädännön tulisi sisältää keinot kysynnän säätelemiseksi, jotta voidaan taata yhteisymmärrys toimitusketjuista, jotka eivät aiheuta metsäkatoa tai ihmisoikeusrikkomuksia, taata toimitusketjujen avoimuus ja minimoida metsäkadon, metsien tilan heikkenemisen ja ihmisoikeusrikkomusten riski unioniin tuotavien hyödykkeiden tuotantoketjuissa. Lainsäädännön tulee sisältää huolellisuusvelvoite (due diligence) yrityksille ja rahoittajille.
- EU:n tulisi edistää kauppasopimuksissa metsien ja muiden ekosysteemien suojelua ja kestävää käyttöä koskevia määräyksiä ja kannustaa sellaisten maatalous- ja metsätuotteiden kauppaan, jotka eivät aiheuta metsäkatoa tai metsien tilan heikkenemistä. Erityisen tärkeää on kehittää kauppasopimuksien alaisia sanktiomekanismeja ja toimeenpanoa sellaisia tilanteita varten, joissa tuotteita koskevat kestävyyskriteerit eivät täyty.
- Rahoituksen osalta on kehitettävä mekanismeja, jotka estävät kestämättömien käytäntöjen rahoittamisen.
- Metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen pysäyttämisen tulee olla EU:n prioriteetti ja osa eurooppalaista Green Dealia.

Yleiset huomiot metsäkadosta

Trooppinen metsäkato on uhka sekä ilmastolle että luonnon monimuotoisuudelle. Trooppiset sademetsä ovat koti kahdelle kolmasosalle maailman lajistosta[ii] ja monia lajeja ei vielä edes tunneta. Metsäkadon on arvioitu aiheuttavan sukupuuttoja 2 000–20 000 kertaa nopeammin kuin mitä ovat tausta-arvot, mikä vastaa historiassa tunnettujen massasukupuuttojen vauhtia.

Trooppiset sademetsät ovat myös tärkeä hiilen varasto, mutta ihmistoiminta on muuttanut ne hiilinielusta hiilen lähteiksi.[iii] Metsäkadon ja metsien tilan heikentymisen seurauksena ne vapauttivat 425 miljoonaa tonnia hiilidioksidia vuosien 2003 ja 2014 välillä, mikä vastaa lähes Italian vuosittaisia päästöjä. Hiilen vapautuminen oli erityisen suurta latinalaisessa Amerikassa ja

Brasiliassa. Suojelu ja ennallistaminen voisivat muuttaa nämä metsät takaisin hiilinieluiksi, tutkijat arvioivat. Vuosien 2014 ja 2018 välillä metsäkato aiheutti 4,7 miljardin tonnin vuosittaiset päästöt, mikä on enemmän kuin EU:n vuosittaiset kasvihuonekaasupäästöt.[iv]

Vuosi 2018 oli metsäkadon osalta historian neljänneksi pahin[v], sillä metsämaata menetettiin 12 miljoonaa hehtaaria, mukaan lukien 3,6 miljoonaa hehtaaria koskematonta metsää. Metsäkato on rajuinta Brasiliassa, mutta se on voimakasta myös esimerkiksi Boliviassa, Indonesiassa, Madagaskarilla, Ghanassa ja Kongon demokraattisessa tasavallassa. Vuonna 2018 metsäkato kasvoi prosentuaalisesti eniten Ghanassa ja Côte d'Ivoiressa erityisesti kaakaon tuotannon vuoksi.[vi]

Amazonin sademetsän tilanne on pahentunut viimeisen muutaman vuoden aikana. Tulipalot eivät ole luonnollisia Amazonin sademetsässä, toisin kuin savanneilla tai boreaalisissa metsissä, eikä lajisto ole niihin sopeutunut. [vii] Toistuvat tulipalot todennäköisesti vauhdittavat Amazonin muuttumista lajiköyhäksi ja vähemmän hiiltä varastoivaksi elinympäristöksi, jonka sosiaaliset arvot ovat myös matalammat. Tulipalot ovat suoraa seurausta Brasilian nykyisen hallinnon toimista, jotka kannustavat pellonraivaukseen, ja niiden vaikutukset tuntevat vakavimmin paikalliset asukkaat ja alkuperäiskansat.

Maatalousmaan lisääminen on seurausta riskituotteiden, kuten soijan, lihan, palmuöljyn, kaakaon, maissin ja puutavaran, tuonnista EU:hun ja muihin Brasilian kauppakumppanimaihin. Myös eurooppalainen rahoitus on yhteydessä agribisnekseen. EU on Brasilian toiseksi suurin kauppakumppani ja suurin ulkomainen investoija[viii]. Kaikesta EU:ssa kulutetusta soijasta 19 prosenttia (heinä-joulukuu 2018)[ix] on peräisin Brasiliasta ja 10 prosenttia Brasilian vientiin menevästä lihasta tulee EU:hun.

EU ja Suomi ovat ulkoistaneet kulutuksen negatiivisia vaikutuksia muihin maihin. Jopa yli 93 prosentin suomalaisen kulutuksen biodiversiteettivaikutuksista on ulkoistettu. Vakavimmat vaikutukset suomalaisella kulutuksella on Brasilian, Intian, Kolumbian ja Indonesian eliölajistoon. Suurimpia riskituotteita olivat kahvi, kaakao, sokeri, kumi ja soija.[x]

Metsäkadon hillintä meillä ja muualla maailmassa on osa EU:n ilmastotoimia ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Keinot suitsia metsäkatoa

EU ja Suomi ovat sitoutuneet metsäkadon pysäyttämiseen vuoteen 2030 mennessä osana kestävän kehityksen tavoitteita. New Yorkin metsäjulistuksessa maat lupasivat puolittaa metsäkadon vuoteen 2020 mennessä.

Viime vuosina yritykset ovat kehittäneet vapaaehtoisia toimia metsäkadon pysäyttämiseksi, mutta vapaaehtoisuus ei ole toiminut toivotulla lailla ja kuten viimeisimmät luvut osoittavat metsäkato jatkuu hälyttävänä. Analysoitaessa 1500 suurinta yritystä, joiden toiminnalla on vaikutuksia metsiin, 70 prosenttia yrityksistä ei pystynyt raportoimaan mahdollisista vaikutuksistaan metsäkatoon.[xi] Neljännes niistä yrityksistä, jotka pystyivät raportoimaan, eivät kuitenkaan olleet tehneet toimia (tai toimet olivat hyvin rajallisia) metsäkadon ehkäisemiseksi.

Rahoittajat ovat vielä enemmän jäljessä metsäkadon suitsimisessa. 150 rahoittajasta jopa 97 prosenttia ei raportoinut vaikutuksiaan liittyen neljään merkittävimpään metsäkatoa aiheuttavaan tuotteeseen (soija, palmuöljy, liha ja puutavara).[xii] Harmaa rahoitus maatalouteen on 15 suurempaa

kuin metsiin kohdistuva rahoitus (22 miljardia dollaria). Metsäkadon pysäyttämiseen ja metsien suojeluun trooppisissa maissa osoitettu rahoitus oli vielä pienemäpää, vain 3,2 miljardia dollaria vuosittain.[xiii]

Vapaaehtoisuuteen perustuvan systeemin yhtenä heikkoutena on edellä mainittujen lisäksi metsäkadon siirtyminen. Esimerkiksi soijan ja lihan välillä sekä alueiden välillä voi olla metsäkadon vuotoa, jos sääntely on erilaista.[xiv] Tämä korostaa yhteisten pelisääntöjen tärkeyttä.

Kysynnän säätely on yksi tärkeimmistä keinoista suitsia metsäkatoa, todetaan New Yorkin metsäjulistuksen seurantaraportissa. Euroopan komission uusi tiedonanto sisältää mahdollisuuden kehittää uutta lainsäädäntöä, jossa yritykset ja sijoittajat velvoitetaan avaamaan tuotantoketjujaan ja minimoimaan metsäkadon ja ihmisoikeusrikkomusten riskin.

Eurooppalaiset ympäristöjärjestöt ovat kannattaneet uuden lainsäädännön laatimista.[xv] Komission tekemän konsultaation mukaan sidosryhmät suhtautuvat lisätoimiin positiivisesti ja yrityksetkin ovat toivoneet uutta lakia tasapuolisen kohtelun takaamiseksi. Konsultaation perusteella 82 prosenttia vastaajista kannatti metsäkatoa aiheuttavien rahoittamisen ehkäisyä. [xvi] Kyselytutkimuksen mukaan 87 prosenttia eurooppalaisista kannattaa uutta lainsäädäntöä.[xvii]

Yritysvastuulainsäädäntö

Rinteen hallitusohjelmassa luvataan laatia selvitys, jonka tavoitteena on laatia Suomeen yritysvastuulaki. Vastaavan lainsäädännön laatiminen EU:lle ja metsäkadon ehkäisyn kytkeminen siihen olisi johdonmukaista sekä yritysvastuun että hallituksen ilmasto- ja luonnonsuojelupolitiikan näkökulmasta.

Yritysvastuun keskeisin periaate on huolellisuusvelvoite, jonka mukaisten toimenpiteiden ensisijainen tarkoitus on mahdollisten kielteisten vaikutusten ehkäiseminen ja lieventäminen.[xviii]

Alankomaat on ottanut käyttöön huolellisuusvelvoitteen liittyen lapsityöhön, ja lainsäädäntöä on mahdollista laajentaa koskeman myös muita työoikeuksia ja ympäristöä.[xix]

Ranskassa lainsäädäntö asianmukaisesta huolellisuudesta koskee ihmisoikeuksia.[xx]

EU:lla on jo ennestään lainsäädäntöä, jolla säädellään tuotantoketjuja puutavaran laillisuuteen, konflikti mineraaleihin ja laittomaan kalastukseen liittyen.[xxi]

Forest Law Enforcement, Governance and Trade (lyhennys FLEGT) ja EU:n puutavara-asetus (Timber Regulation, lyhennys EUTR) tähtäävät kumpikin laittoman puutavarakaupan ja siitä tuotettujen tuotteiden saapumisen estämiseen Euroopan unionin alueelle. EUTR-puutavara-asetuksen mukaisesti puutuotteita tai -raaka-aineita EU:n ulkopuolelta maahantuova yritys on velvoitettu hankkimaan asetuksessa määrätyt tiedot kauppakumppaneistaan ja puun hankintakanavista. Yritys on velvoitettu raportoimaan näistä tiedoista viranomaiselle ja asetukseen liittyy myös huolellisuusvelvoite.

EU komission tulisi selvittää osana lainsäädännön vaikutusten arviointia, miten huolellisuusvelvoitetta voidaan soveltaa ihmisoikeusloukkauksista erillään oleviin ympäristökysymyksiin. Uudessa lainsäädännössä huolellisuusvelvoite voisi koskea metsämaan muuttamista toiseen maankäyttöluokkaan maaoikeuksien vastaisesti. Usein metsäkato liittyy

maaoikeuksien rikkomiseen. EU:n puutavara-asetuksen mukaisesti toimijoiden tulisi joko 1) avata tuotantoketju maatilalle asti tai 2) varmistaa että kaikki tuotantoketjun osat noudattavat huolellisuusvelvoitetta. [xxii]

On varmistettava, että kaikki toimijat noudattavat huolellisuusvelvoitetta, eikä luoteta pelkkiin vapaaehtoisiin sertifiointijärjestelmiin. Sertifiointijärjestelmät sekä mustat ja valkoiset listat voivat kuitenkin auttaa toimijoita huolellisuusvelvoitteen noudattamisessa.

Tuotantoketjuista raportoinnin tulisi olla pakollista ja julkista, jotta kolmansien tahojen on mahdollista arvioida toimia, joilla huolellisuusvelvoitetta noudatetaan.

Komission tuli myös kehittää ohjeistusta siitä, miltä metsäkatovapaat tuotantoketjut voisivat näyttää.

Metsäkadon ehkäisyn lisäksi EU:n tulisi varmistaa, ettei kulutuksemme aiheuta myöskään muiden ekosysteemien hävittämistä ja heikentämistä.

Kauppasopimukset

EU:n käymää kauppaa metsäkatotuotteita tuottavien maiden kanssa säädellään kauppasopimuksin. Latinalaisen Amerikan maiden (mukaan lukien Brasilian) kanssa on neuvoteltu Mercosur-sopimuksesta ja sopimusneuvottelut ovat käynnissä mm. Indonesian ja Malesian kanssa. Nykyiset kauppasopimukset eivät huomioi kaupan ympäristövaikutuksia riittävässä määrin.

EU:n tulisi edistää kauppasopimuksissa metsien ja muiden ekosysteemien suojelua ja kestävää käyttöä koskevia määräyksiä ja kannustaa sellaisten maatalous- ja metsätuotteiden kauppaan, jotka eivät aiheuta metsäkatoa, metsien tilan heikkenemistä tai ihmisoikeusrikkomuksia. Erityisen tärkeää on kehittää kauppasopimuksien alaisia sanktiomekanismeja ja toimeenpanoa sellaisia tilanteita varten, joissa tuotteita koskevat kestävyyskriteerit eivät täyty.[xxiii]

Yllä mainittuja kohtia ei löydy Mercosur-sopimuksesta, joten sen ratifioinnista tulee luopua, kunnes sopimukseen neuvotellaan vahvat kirjaukset metsien suojelusta ja ennallistamisesta sekä turvalausekkeet elinympäristöjen, ihmisoikeuksien ja maaoikeuksien kunnioittamisesta.

Lisätietoja
suojeluasiantuntija Hanna Aho
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
puh. 040 628 9495
hanna.aho@sll.fi

[i] E-kirje 30/2019: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Documents/E_30+2019.pdf
[ii] Giam, 2019: https://www.pnas.org/content/114/23/5775
[iii] Carbon Brief: https://www.carbonbrief.org/tropical-forests-no-longer-carbon-sinks-because-human-activity
[iv] New York Declaration on forests five-year progress report, 2019: https://forestdeclaration.org/images/uploads/resource/2019NYDFReport.pdf
[v] The Ecologist, 2019: https://theecologist.org/2019/may/03/2018-fourth-worst-year-deforestation
[vi] Mighty Earth, 2019: http://www.mightyearth.org/heres-what-deforestation-looks-like-in-2019-and-what-we-can-do-

about-it/

[vii]The Conversation, 2019: https://theconversation.com/amazon-fires-explained-what-are-they-why-are-they-so-damaging-and-how-can-we-stop-them-122340

[viii]European commission: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/brazil/

[ix]Europena commission, 2019: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-161_en.htm

[x]Sandström, 2018: https://helda.helsinki.fi/handle/10138/255642

[xi]EurActive, 2019: https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/large-companies-fail-to-disclose-impact-on-deforestation/

[xii]Corporate knights, 2019: https://www.corporateknights.com/channels/supply-chain/not-even-one-company-track-meet-deforestation-2020-pledges-15532412/

[xiii]New York Declaration on forests five-year progress report, 2019: https://forestdeclaration.org/images/uploads/resource/2019NYDFReport.pdf

[xiv]Climate focus, 2018: https://climatefocus.com/sites/default/files/20180123%20Supply%20Chain%20Efforts%20-%20Are%20We%20On%20Track.pdf.pdf

[xv]Järjestöjen kirje: https://www.fern.org/fileadmin/uploads/fern/Documents/2019/Joint-letter-end-European-complicity-in-the_-Amazon-fires.pdf

[xvi]European commission, 2019: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2018-6516782/public-consultation_en

[xvii]Fern, 2019. https://www.fern.org/news-resources/press-release-87-per-cent-of-europeans-support-new-laws-to-combat-global-deforestation-new-poll-shows-1963/

[xviii]Finnwatch, 2018: https://www.finnwatch.org/images/pdf/mHRDDselvitys.pdf

[xix]https://www.mvoplatform.nl/en/the-netherlands-takes-a-historic-step-by-adopting-child-labour-due-diligence-law/

[xx]https://www.csreurope.org/france-adopts-law-imposing-due-diligence-multinationals

[xxi]Fern, 2016: https://www.fern.org/news-resources/developing-eu-measures-to-address-forest-risk-commodities-what-can-be-learned-from-eu-regulation-of-other-sectors-314/

[xxii]Fern, 2016: https://www.fern.org/news-resources/hardening-international-soft-law-frameworks-into-eu-measures-to-address-forest-risk-commodities-888/

[xxiii]Fern, 2018: https://www.fern.org/news-resources/forests-and-forest-people-in-eu-free-trade-agreements-895/